

ECONOMIC, SOCIAL AND LEGAL ASPECTS OF ENTERPRISE MANAGEMENT CONTEXT OF THE POLITICAL AND ECONOMIC CRISIS

Scientific editors

Monika Dobska, Ryszard Kamiński

Poznań 2022

EKONOMICZNE, SPOŁECZNE I PRAWNE ASPEKTY ZARZĄDZANIA PRZEDSIĘBIORSTWAMI KONTEKST KRYZYSU POLITYCZNO-GOSPODARCZEGO

Redakcja naukowa

Monika Dobska, Ryszard Kamiński

Poznań 2022

Economic, social and legal aspects of enterprise management. Context of the political and economic crisis @ Copyright by Monika Dobska, Ryszard Kamiński & Authors,
Poznań 2022

Seria „Studia Ekonomiczne”

Redaktor naukowy serii
prof. UAM dr hab. Ryszard Kamiński

Recenzent naukowy
prof. dr hab. Zdzisław W. Puślecki

Redaktor techniczny
Maciej Mikulewicz

Wydawca
Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Poznaniu
ul. Piątkowska 122/3
60-649 Poznań
www.pte.poznan.pl
info@pte.poznan.pl

ISBN 978-83-963217-4-9

CONTENTS / SPIS TREŚCI

Introduction	7
Wstęp	9
Monika Dobska, Ryszard Kamiński Organization in the face of change - the strategic role of a manager	11
Інна Вікторівна Ховрак Детермінанти інноваційної діяльності соціально-економічних систем	25
Nataliia Khomiuk Diversification of rural areas development in Ukraine	37
Олег Кузьмак Маркетингові технології як Інструмент забезпечення Розвитку підприємства В умовах ірраціональної Поведінки споживача	53
Olena Kuzmak, Pierpaolo Pontrandolfo Realities of Ukraine towards sustainable development	67
Валерія Лимар Мотивування керівників як необхідна складова підвищення ефективності бізнесу	79
Л.Г. Ліпич, О.А. Хілуха, М.А. Кушнір Тренд свідомого споживання Молодих споживачів в контексті соціальної відповідальності Підприємства та циркулярної Економік	93
Андрій Миколайович Падалка, Віталій Вікторович Бондарчук Особливості використання спеціальних знань в кримінальному провадженні щодо доведення до банкрутства	119
Tetyana Oriekhova, Mykhailo Oriekhov Transformation of MNC's strategic management in the conditions of digitalization: case of the financial sector	131

Nataliia Pavlikha, Olha Korneliuk World experience of circular economy implementation and prospects for Ukraine ...	155
Алла Полянська, Володимир Мартинець Розвиток співпраці як умова реалізації моделі бізнес-екосистеми на прикладі управління енергетичними підприємствами	169
Oksana Polinkevych, Andrii Kolosok Rozwój społecznej odpowiedzialności biznesu na Ukrainie	199
Oksana Polinkevych, Viktor Trynchuk, Jurij Klapkiv Ekonomiczne konsekwencje wojny na Ukrainie dla świata	227
Андрій Вікторович Свінцицькийич, Біла Вікторія Русланівна Можливості «forensic accounting» У протидії фінансуванню дій, Що посягають на основи Національної безпеки	243
Iryna Tsymbaliuk, Nataliia Pavliha, Serhii Tsymbaliuk Organizational and economic mechanism of sustainable development of sports and health sphere in the regions of Ukraine on the basis of inclusive growth	263
Lesya Verbovska Business relocation during the war: the experience of Ukraine	283
Maksym Voichuk Scientific and methodological fundamentals for research of inclusive development in the context of multilevel economic system of mankind	305
Ivanna Zapukhlyak, Victoria Sabadosh The influence of cross-cultural differences on labor culture: theory and practice	319

INTRODUCTION

This monograph presents the results of research conducted by economists and lawyers dealing with enterprise management as the basic link of the economy. The largest group of authors of articles are employees of universities from Ukraine. The dominant share of Ukrainian researchers in this group is not accidental. The main reason for this is the situation in which scientists in Ukraine found themselves in connection with Russia's aggression against this country. The universities in which they operate have been forced to switch to completely different modes of teaching and research. This caused a huge obstacle for the scientific work of the employees of these universities. Under these circumstances, the Poznań branch of the Polish Economic Society launched the idea of helping Ukrainian scientists to conduct their research through the implementation of a joint Polish-Ukrainian research and publishing project entitled *Contemporary problems in managing the economy, with particular emphasis on Ukrainian enterprises*, to which Ukrainian researchers were invited. Project management was entrusted to Prof. UEP dr hab. Monika Dob-ska and Prof. AMU dr. hab. Ryszard Kamiński, who has extensive experience in cooperation with Ukrainian universities and researchers. People who had already cooperated with them and new research partners from 9 Ukrainian universities were invited to implement the project:

1. State Tax University.
2. Volyn National University.
3. Lutsk National Technical University.
4. Donetsk National University.
5. Lviv University of Business and Law.
6. Ukrainian Catholic University.
7. Ukrainian Research Institute of Special Equipment and Forensic Examinations of the Security Service of Ukraine.
8. Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

9. Taras Shevchenko National University in Lugansk.

Three authors represented Polish universities, ie Economics University in Poznań, Adam Mickiewicz University in Poznań and the University of Łódź. One of the authors is a researcher at Politecnico di Bari in Italy.

This project was carried out in the period from March to August 2022 and ended with the publication of this monograph, which is a report on the conducted research. In total, 18 articles were prepared concerning:

- strictly the problems of the functioning of enterprises (in part they represent a theoretical approach, and in part are an account of the study of the practice of enterprises' operation) and
- Ukrainian economy in macro terms and its international ties.

In addition to economic issues, the issue of legal regulations relating to the economy was raised, which widened the possibility of a better understanding of the socio-political context of economic processes in Ukraine.

The ambition of the authors of all articles is to present and disseminate the results of the research undertaken. Hence, the editors of the monograph would be satisfied if the presented research and the conclusions drawn on its basis were noticed by the community of economists and lawyers both in Ukraine and Poland. The authors also hope that the collection of their works, which is this monograph, will be recognized in academic circles and will be an interesting reading for research staff, doctoral students and students.

We would like to thank Professor Zdzisław Puślecki, who reviewed the monograph in a very thorough and meticulous manner. His comments and observations were taken into account by the authors of individual articles, which certainly increased the substantive level of the entire study.

Monika Dobska, Ryszard Kamiński,
Poznań, August 2022

WSTĘP

Niniejsza monografia prezentuje wyniki badań prowadzonych przez ekonomistów i prawników, zajmujących się zarządzaniem przedsiębiorstwem, jako podstawowym ogniwem gospodarki. Największą grupę autorów artykułów stanowią pracownicy uniwersytetów z Ukrainy. Dominujący udział w tym gronie - badacze ukraińskich nie jest przypadkowy. Głównym powodem tego jest sytuacja, w jakiej znaleźli się naukowcy w Ukrainie w związku z agresją Rosji na ten kraj. Uczelnie, w których funkcjonują zostały zmuszone do przejścia na zupełnie inne tryby pracy dydaktycznej i badawczej. Wywołało to ogromne utrudnienie dla prowadzenia pracy naukowej pracowników tych uniwersytetów. W tych okolicznościach w oddziale poznańskim Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego pojawiła się idea pomocy naukowcom ukraińskim w prowadzeniu przez nich pracy badawczej poprzez realizację wspólnego polsko-ukraińskiego projektu badawczo-wydawniczego pt. *Współczesne problemy zarządzania gospodarką, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw ukraińskich* do którego zostali zaproszeni badacze ukraińscy. Kierownictwo projektu zostało powierzone Prof. UEP dr hab. Monice Dobskiej i Prof. UAM dr. hab. Ryszardowi Kamińskiemu, którzy mają bogate doświadczenie we współpracy z uczelniami i badaczami ukraińskimi. Do realizacji projektu zostały zaproszone osoby już wcześniej z nimi współpracujące oraz nowi partnerzy naukowcy z 9 uczelni ukraińskich:

1. Państwowej Wyższej Szkoły Podatkowej.
2. Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego im. Lesji Ukrainki w Łucku.
3. Łuckiego Narodowego Uniwersytetu Technicznego.
4. Donieckiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Stusa.
5. Lwowskiego Uniwersytetu Biznesu i Prawa.
6. Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego.
7. Ukraińskiego Instytutu Badawczego Sprzętu Specjalnego i Badań Sądowych Służby Bezpieczeństwa Ukrainy.

8. Narodowego Technicznego Uniwersytetu Nafty i Gazu w Iwano-Frankowsku.
9. Ługańskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki.

Troje autorów reprezentowało uniwersytety polskie, tj. Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Uniwersytet Łódzki. Jeden z autorów jest badaczem w Politecnico di Bari we Włoszech.

Projekt ten był realizowany w okresie od marca do sierpnia 2022 r. i zakończył się opublikowaniem niniejszej monografii, która stanowi raport z przeprowadzonych badań. Łącznie przygotowano 18 artykułów, które dotyczą:

- *stricte* problemów funkcjonowania przedsiębiorstw (w części reprezentują one podejście teoretyczne, a w części zaś są relacją z badania praktyki działania przedsiębiorstw) oraz
- gospodarki ukraińskiej w ujęciu makro i jej powiązań międzynarodowych.

Oprócz zagadnień ekonomicznych zostały podjęte kwestie z obszaru regulacji prawnych odnoszących się do gospodarki, co poszerzyło możliwość lepszego zrozumienia społeczno-politycznego kontekstu procesów gospodarczych w Ukrainie.

Ambicją autorów wszystkich artykułów jest ukazanie i rozpowszechnienie wyników podjętych badań naukowych. Stąd redaktorzy monografii z satysfakcją przyjęliby sytuację, gdyby zaprezentowane badania i wyciągnięte na ich podstawie wnioski były zauważone przez środowisko ekonomistów i prawników zarówno w Ukrainie jak i w Polsce. Autorzy liczą również na to, że zbiór ich prac, jakim jest niniejsza monografia znajdzie uznanie w kręgach akademickich i będzie ciekawą lekturą dla kadry naukowej, doktorantów i studentów.

Pragniemy podziękować Panu Profesorowi Zdzisławowi Puśleckiemu, który zrecenzował monografię w sposób bardzo wnikliwy i skrupulatny. Jego uwagi i spostrzeżenia zostały uwzględnione przez autorów poszczególnych artykułów, co z pewnością wpłynęło na podwyższenie poziomu merytorycznego całości opracowania.

Monika Dobska, Ryszard Kamiński,
Poznań, sierpień 2022 r.

EKONOMICZNE KONSEKWENCJE WOJNY NA UKRAINIE DLA ŚWIATA

Oksana Polinkevych¹, Viktor Trynchuk², Jurij Klapkiv³

Abstract⁴

The authors of the article puts forward a thesis on determining the economic consequences of the war in Ukraine for the world. The hypothesis was made that the period of the war has a negative impact on the economy of Ukraine and is a continuation of the conflicts, crises and pandemics that preceded it. The structure of the article follows the adopted goal of developing the economic consequences of the war in Ukraine from 2014. This was done through the prism of economic and social conditions of running a business. The main method used in the study is the method of critical analysis of the literature.

Keywords: war, economic consequences, Ukraine, the world, armed confrontation

1. Wstęp

Konflikty zbrojne we współczesnym świecie mają negatywny wpływ na gospodarkę. Na świecie istnieje około 200 państw i kilka razy więcej grup etnicznych, narodowych i plemiennych. Państwa i grupy mają swoje interesy i cele. Mogą one być albo wspólne,

¹ Profesor w Katedrze Turystyki i Biznesu Hotelarsko-Restauracyjnego, Techniczny Uniwersytet Narodowy w Łucku.

² Profesor na Wydziale Finansów, Rachunkowości i Bankowości, Ługański Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki.

³ Adiunkt w Katedrze Ubezpieczeń, Uniwersytet Łódzki.

⁴ Praca została wykonana w ramach grantu The Kostiuszko Foundation Program for Ukrainian Scientists „Freedom starts with you mind year 2022”.

albo rozbieżne. Jeżeli jakaś grupa podmiotów ma wspólne interesy i cele, to często dochodzi między nimi do współpracy. Jeżeli zaś występuje rozbieżność interesów i celów, może dojść do konfliktu. Źródeł konfliktów zbrojnych możemy poszukiwać w czynnikach ekonomicznych, politycznych lub ideologicznych. Wojna na Ukrainie trwa już ponad 4 miesiące. Główne formy wojny to: terror ludności cywilnej ogniem rakietowym i niszczenie infrastruktury krytycznej, niszczenie bazy surowcowej Ukrainy⁵.

Celem pracy jest ustalenie ekonomicznych konsekwencji wojny na Ukrainie dla świata.

Hipotezą badawczą jest stwierdzenie, że okres wojny miał negatywny wpływ na gospodarkę Ukrainy i jest kontynuacją poprzedzających go konfliktów, kryzysów i pandemii.

Do realizacji celu badawczego i weryfikacji tej tezy wykorzystano metodę analizy porównawczej, analogii, uogólnienia, abstrakcji, które są uniwersalnymi narzędziami badawczymi.

Do analizy danych wykorzystano metody analizy porównawczej. Algorytm analizy porównawczej składał się z następujących elementów: 1) wskaźników do porównywania danych statystycznych; 2) identyfikacja trendów; 3) ocena skutków wojny dla Ukrainy i świata. Do osiągnięcia celu badawczego i weryfikacji tej tezy zastosowano metodę analogii, uogólnienia, abstrakcji, które są uniwersalnymi narzędziami badawczymi.

2. Pierwszy etap wojny na Ukrainie od 2014 do 2020 roku

Brytyjskie Centrum Badań Gospodarczych i Biznesowych (CEBR) przeanalizowało straty gospodarcze Ukrainy spowodowane aneksją Krymu i faktyczną okupacją obwodów Donieckiego i Ługańskiego na wschodzie kraju. Według tych szacunków bezpośrednie straty gospodarcze poniesione przez Ukrainę w wyniku konfliktu zbrojnego w latach 2014-2020 przekroczyły 280 mld USD (w szczególności 58 mld USD z powodu aneksji samego Krymu). Ogólnie rzecz biorąc, w ciągu pierwszych pięciu lat Ukraina straciła dokładnie jedną piątą swojego PKB w wyniku wojny hybrydowej⁶.

⁵ Rybakov D. Rosja niszczy gospodarkę Ukrainy, 23.05.2022, https://zaxid.net/rosiya_ruynuye_ekonomiku_ukrayini_n1543279 [dostęp: 23.05.2022].

⁶ Rybakov D. Rosja niszczy gospodarkę Ukrainy, 23.05.2022, https://zaxid.net/rosiya_ruynuye_ekonomiku_ukrayini_n1543279 [dostęp: 23.05.2022].

Wynika to głównie z utraty przedsiębiorstw w sektorze metalurgicznym, a także w przemyśle węglowym i chemicznym. Na przykład największymi podatnikami w obwodzie Ługańskim są zakłady metalurgiczne w Alczewsku, które kilka lat temu przeszły remont, fabryka lokomotyw w Ługańsku i jedyna na Ukrainie fabryka wkładów w tym samym mieście.

W obwodzie Donieckim działały liczne zakłady budowy maszyn skoncentrowane na produkcji urządzeń dla przemysłu węglowego. Działało kilka zakładów górniczych i wzbogacających, zakład metalurgiczny „Donieckstal” oraz jeden z największych producentów nawozów mineralnych i chemii przemysłowej w kraju – koncern „Styrol”.

Straty po aneksji Krymu nie były mniejsze, choć półwysep był konsekwentnie i znacząco dotowany przez Kijów. Działała tam jednak jedyna na Ukrainie wytwórnia tytanu, dwie supernowoczesne pływające platformy wydobywające gaz ze złóż podmorskich, kupione zaledwie kilka miesięcy przed atakiem za ponad 400 mln USD w Singapurze, duża flota rybacka i rozwinięty sektor rolno-przemysłowy, skupiony głównie na produkcji wina i mocniejszych alkoholi.

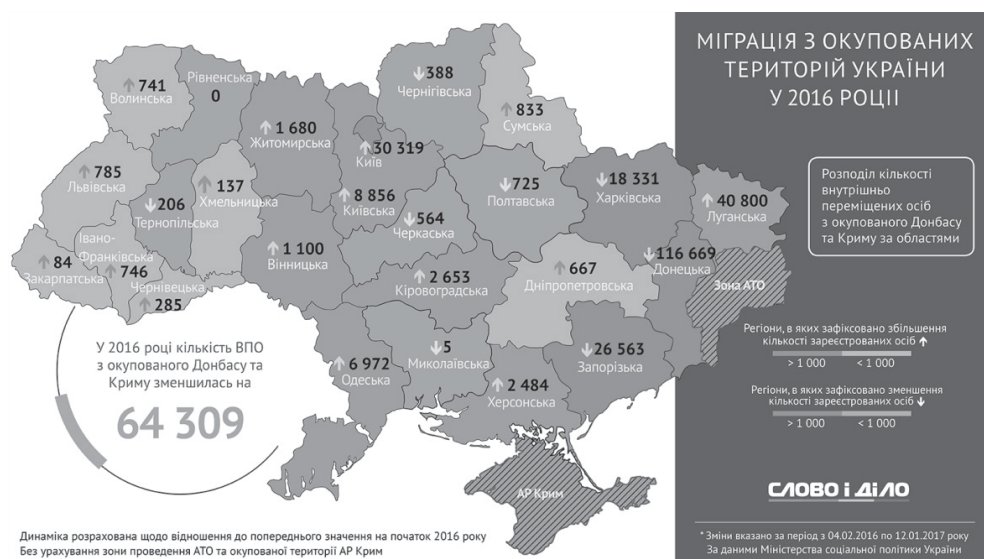
To jednak tylko część strat. Napięcia militarne i trwające zagrożenie ze strony Kremla doprowadziły do odpływu inwestorów strategicznych z Ukrainy, drenując narodową gospodarkę o 72 miliardy USD. Przede wszystkim byli to inwestorzy zainteresowani rolnictwem, produkcją i logistyką transkontynentalną. CEBR szacuje straty kapitałowe na Krymie i Donbasie z powodu nielegalnie przejętych lub uszkodzonych aktywów na 117 miliardów USD, a straty budżetowe z tytułu niepobranych podatków na 48,5 miliarda USD.⁷ A to jest efekt tylko pierwszej fazy wojny, która obejmuje stosunkowo ograniczone terytorium, bez użycia rakiet balistycznych i celowego niszczenia infrastruktury przemysłowej niemal na terenie całego kraju – od Charkowa po Lwów, od Odessy po Czernihów. Dziś straty te rosną niemal wykładniczo.

Według stanu na połowę stycznia 2017 r. liczba zarejestrowanych przesiedleńców wewnętrznych z terytoriów okupowanych wyniosła ponad 1,65 mln osób. Jeśli spojrzymy na dane liczbowe za analogiczny okres 2016 roku, można stwierdzić, że w tym czasie liczba migrantów przymusowych zmniejszyła się o ponad 64 tys. Najwięcej przesiedleńców, podobnie jak poprzednio,

⁷ Rybakov D. Rosja niszczy gospodarkę Ukrainy, 23.05.2022, https://zaxid.net/rosiya_ruynuye_ekonomiku_ukrayini_n1543279 [dostęp: 23.05.2022].

zamieszkuje tereny znajdujące się pod kontrolą rządu ukraińskiego w obwodzie Donieckim – prawie 560 tysięcy i Ługańskim – ponad 292 tysięcy. W obwodzie Charkowskim mieszka ponad 194 tysięcy osób wewnętrznie przesiedlonych, ponad 157,3 tys. – w Kijowie (w obwodzie kijowskim – prawie kolejne 57,2 tys.). Regionami, w których liczba osób wewnętrznie przesiedlonych zmniejszyła się od lutego 2016 r. do stycznia 2017 r., były przede wszystkim regiony Donieckie, Zaporoskie i Charkowskie. Zamiast tego w tym czasie jeszcze więcej osób przeniosło się do obwodu Ługańskiego, Kijowa i regionu stołecznego, Odessy, obwodu Kirowohradzkiego i obwodu Chersońskiego⁸. Dane o przepływie wewnętrznym osób w latach 2016–2017 przedstawia rys. 1 i rys. 2.

Rysunek 1. Osoby wewnętrznie przesiedlone od 2016 r. z powodu aneksji Krymu i ATO, osób

Źródło: Migracja z terytoriów okupowanych: dokąd zmierzają migranci. 13.02.2017. <https://www.slovoudilo.ua/2017/02/13/infografika/suspilstvo/mihracziya-z-okupovanyx-terytorij-kudy-pryamuyut-pereselenci>.

⁸ Migracja z terytoriów okupowanych: dokąd zmierzają migranci. 13.02.2017. <https://www.slovoudilo.ua/2017/02/13/infografika/suspilstvo/mihracziya-z-okupovanyx-terytorij-kudy-pryamuyut-pereselenci> [dostęp: 13.02.2017]

Rysunek 2. Osoby wewnętrznie przesiedlone od 12 stycznia 2017 r. w związku z aneksją Krymu i działaniami ATO, osób

Źródło: Migracja z terytoriów okupowanych: dokąd zmierzają migranci. 13.02.2017. <https://www.slovoidilo.ua/2017/02/13/infografika/suspilstvo/mihracziya-z-okupovanyx-terytorij-kudy-pryamuyut-pereselenci>.

Oznacza to, że możemy stwierdzić, że liczba osób wewnętrznie przesiedlonych na Ukrainie rośnie.

3. Straty gospodarcze Ukrainy w wyniku wojny

Według oceny prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskiego na pokrycie strat wojennych potrzeba ponad 7 mld USD na miesiąc. MFW oszacował wielkość krytycznej pomocy na 5 miliardów USD. Kwota ta wesprze działanie infrastruktury krytycznej i zapewnienie świadczeń socjalnych.

Według Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju ponad 30% ukraińskich firm wstrzymało produkcję, a wojna bezpośrednio dotknęła terytoria, które wytwarzają ponad 60% ukraińskiego PKB. Dziesiątki dużych firm odmawia dalszego prowadzenia działalności z powodu zakłóceń w łańcuchach dostaw lub niemożności zagwarantowania bezpieczeństwa pracownikom, którzy mogą być narażeni

na ostrzał raketowy. Eksperci Banku Światowego oszacowali straty Ukrainy w połowie kwietnia na 564–600 miliardów USD. W optymistycznym scenariuszu do końca 2022 r. gospodarka Ukrainy straci 45%–50% PKB z poprzedniego roku⁹.

Według NBU rosyjskie siły okupacyjne spowodowały straty w wysokości 100 miliardów dolarów. przed zniszczeniem mieszkań, przedsiębiorstw i infrastruktury. Według szacunków NBU straty kapitału rzeczowego z niszczenia przedsiębiorstw, mieszkań i infrastruktury sięgnęły na początku maja 100 mld USD – to równowartość 50% PKB w 2021 roku. Również Ukraina, oprócz strat finansowych, poniosła duże straty kapitału ludzkiego – jest to migracja obywateli za granicę w wyniku działań wojennych, a także śmierć cywilów i personelu wojskowego. Niepokój budzą wyniki badań przeprowadzonych w 2020 roku przez IOM. Pokazali, że po sześciu latach wojny prawie 40% uchodźców w latach 2014–2015 nie zamierzało wracać do swoich domów w regionie Donbasu¹⁰. Po miesiącu wojny 10% ukraińców przekraczających granicę na Zakarpaciu nie zamierzało wrócić na Ukrainę, 11% rozważało taką opcję¹¹. Według ankiety Gradus Research od 20 kwietnia 77% planuje powrót na Ukrainę przy pierwszej nadarzącej się okazji. Jednocześnie 13% nie planuje powrotu na Ukrainę¹². Na Ukrainie powstaje sytuacja z niedoborem siły roboczej i spowolnieniem ożywienia gospodarczego po wojnie z powodu znacznej utraty kapitału ludzkiego i dużej redystrybucji zasobów pracy w kraju.

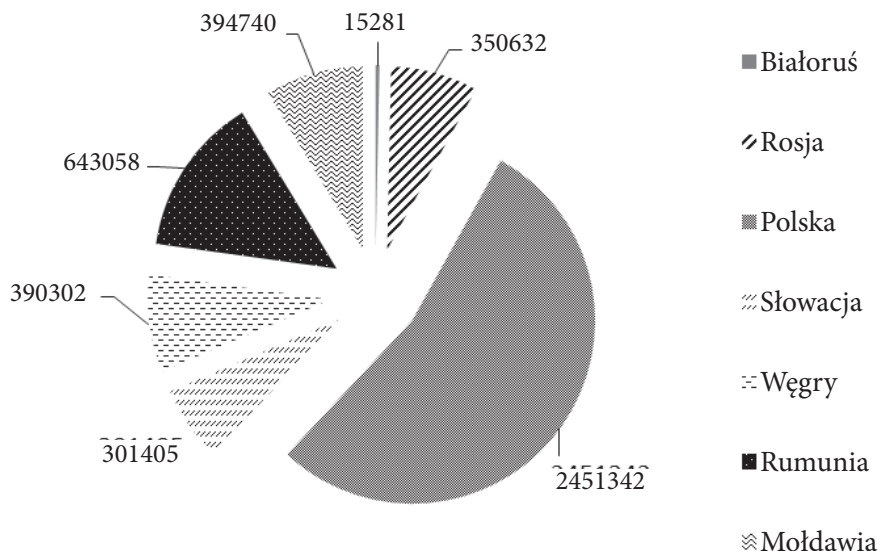
Według szacunków ONZ migracja ludności Ukrainy w dniu 24 lutego 2022 r. wyniosła 4,2 mln osób (rys. 3). W dniach 21–23 lutego 113 tys. osób przeniosło się z obwodów Donieckiego i Ługańskiego do Rosji. Prawie 6,48 mln osób to przesiedleńcy na Ukrainie z powodu wojny. Wszystko to wskazuje na brak siły roboczej na Ukrainie. Spowolni to ożywienie gospodarcze po wojnie.

⁹ Rybakov D. Rosja niszczy gospodarkę Ukrainy, 23.05.2022, https://zaxid.net/rosiya_ruynuye_ekonomiku_ukrayini_n1543279 [dostęp: 23.05.2022].

¹⁰ Prawie 40% przesiedleńców nie planuje powrotu do domu po zakończeniu wojny – ankieta, <https://dilo.net.ua/zhyttya/majzhe-40-pereselentsiv-ne-planuyut-povertatysya-dodomu-pislya-zavershennya-vijny-opytuvannya/> [dostęp: 16.03.2022]

¹¹ Uchodźcy z Ukrainy: postawy i oceny (marzec 2022), <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukrainski-bizhentsi-nastroi-ta-otsinky> [dostęp: 16.03.2022]

¹² Przymusowa migracja i wojna na Ukrainie (24 marca - 10 czerwca 2022), <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-berezhnya-10-cherhunya-2022/> [dostęp: 16.06.2022]

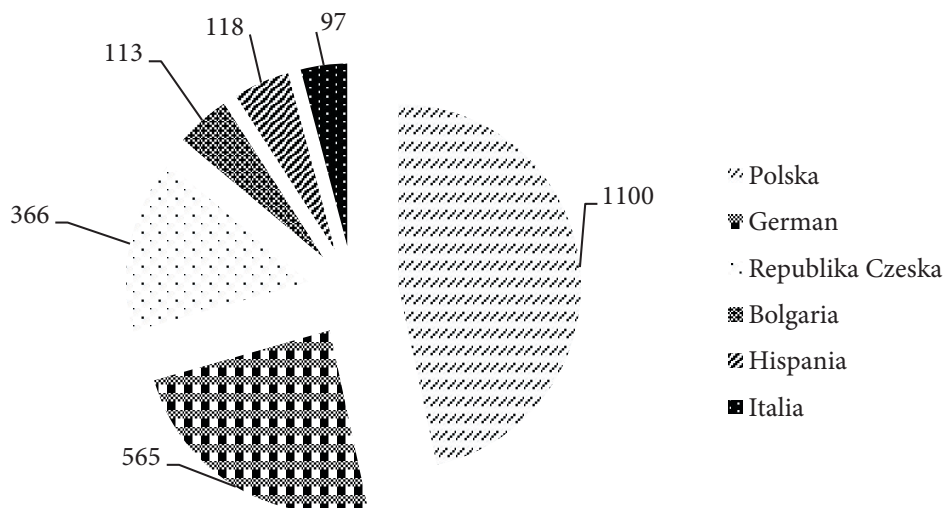
Rysunek 3. Ludność, która opuściła Ukrainę w dniu 3 kwietnia 2022 r., w osobach

Źródło: H. Vyshlinskyi, M. Repko, Yu Gaidai, D. Goryunov, O. Kolomiets, M. Samoiluk, *Gospodarka Ukrainy w czasie wojny: ocena operacyjna, kwiecień 2022: notatka analityczna*, s. 13. <https://ces.org.ua/ua-economy-in-war/>.

Migracja ludności od 24 marca do połowy maja 2022 r. w związku z wojną według szacunków Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji wynosi 7,1 mln osób. Ministerstwo Polityki Społecznej podało, że ponad 2,7 mln osób zarejestrowało się i otrzymało zaświadczenie o przesiedleniu wewnętrznym. Według szacunków IOM liczba osób wewnątrznie przesiedlonych w kraju wynosi 4,5 mln. Według DPSU od 24 lutego do 3 czerwca 2022 r. kraj opuściło ponad 5,2 mln osób. Według danych Agencji ONZ ds. Uchodźców na dzień 9 czerwca 2022 r. Ukrainę opuściło ponad 4,9 mln osób. W Europie zarejestrowało się około 3,2 mln uchodźców z Ukrainy. Na ryc. 4 pokazuje liczbę osi według krajów europejskich. Według stanu na dzień 3 kwietnia 2022 r. ONZ odnotowała tendencję do powrotu uchodźców na Ukrainę w liczbie 870 000 osób.¹³

¹³ Liczba uchodźców z Ukrainy zbliżyła się do 5 milionów, 18.04.2022, <https://www.slovoudilo.ua/2022/04/18/novyna/suspilstvo/kilkist-bizhencziv-ukrainyny-nablyzylas-5-miljoniv> [dostęp: 18.04.2022]

Rysunek 4. Liczba zarejestrowanych Ukraińców w krajach UE na dzień 9 czerwca 2022 r., tys. osób

Źródło: Przymusowa migracja i wojna na Ukrainie (24 marca - 10 czerwca 2022), <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migraciya-i-vijna-v-ukrayini-24-bereznya-10-chervnya-2022/>.

Kwota pomocy, jaką zadeklarowali partnerzy Ukrainy, wynosi 30 miliardów dolarów. Dotychczas wpłynęło 7,4 miliarda dolarów. Według oceny szefa Europejskiego Banku Inwestycyjnego Wernera Heuera Ukraina może potrzebować 1,1 biliona USD (ok. biliona euro) pomocy zagranicznej, aby zrekompensować szkody spowodowane inwazją na Rosję. Łączna kwota szkód, jakie poniósł przemysł rolny Ukrainy w wyniku inwazji rosyjskiej na pełną skalę, wynosi 4,29 miliarda USD. Pod koniec maja prezydent Wołodymyr Zełenski ogłosił, że Rosja wyrządziła Ukrainie szkody na ponad 0,5 biliona USD¹⁴.

4. Konsekwencje wojny na Ukrainie dla świata

W 2022 roku świat czekał na ożywienie gospodarki, ale militarna inwazja Rosjan na Ukrainę i konsekwencje pandemii zniszczyły wszelkie nadzieje na stabilne życie.

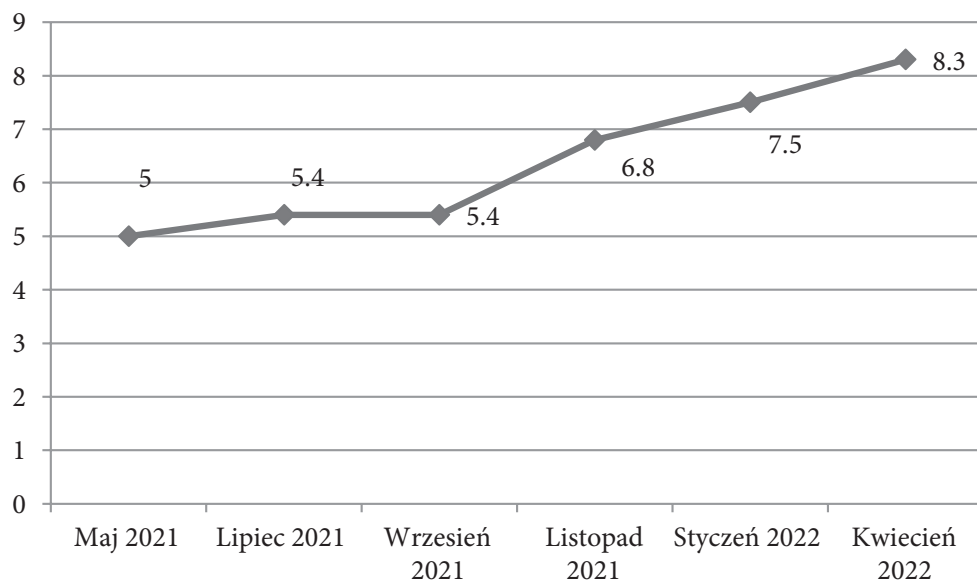
¹⁴ NBU informował o stratach ukraińskiej gospodarki od początku wojny. 22.06.2022 <https://www.slovovidilo.ua/2022/06/22/novyna/ekonomika/nbu-povidomyly-pro-vtraty-ekonomiky-ukrayiny-pochatku-vijny> [dostęp: 22.06.2022]

Zakłócenia w dostawach pogarszają prognozy inflacji i produkcji światowej. Może to grozić stagflacją, głodem i przedłużającym się kryzysem. Rosja będzie próbowała wykorzystać to do legitymizacji inwazji na Ukrainę w zamian za własne surowce i dostęp do ukraińskiego zboża.

Można zidentyfikować następujące konsekwencje wojny na Ukrainie dla świata:

1. niepohamowana inflacja;
2. zagrożenie głodem;
3. kryzys energetyczny;
4. zagrożenie stagflacją;
5. tworzenie chaosu.

Rysunek 5. Rosnąca inflacja w USA, w %

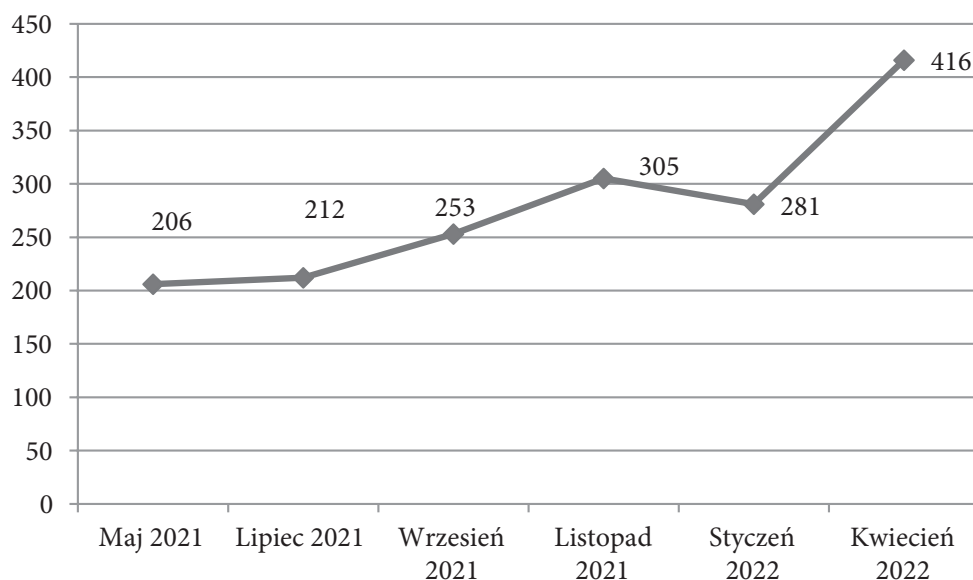
Źródło: Miroshnychenko B. Głód, inflacja, stagnacja. Dokąd zmierza światowa gospodarka i jak wpływa na to wojna na Ukrainie?. 01.06.2022. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/1/687610/>.

Świat kręci kołem zamachowym globalnej inflacji, która rozpoczęła się w 2020 roku z powodu pandemii. W pierwszych miesiącach pandemii gospodarka USA spadła o 32,9%, UE o 11,8%. Stało się jasne, że bez bodźców świat może popaść w depresję na wiele lat. Aby wesprzeć popyt na towary i uniknąć

masowych bankructw, Fed obniżył kluczową stawkę do 0-0,25% w marcu 2020 r. i wprowadził politykę luzowania ilościowego, zastrzykując gospodarce 120 miliardów dolarów miesięcznie. Ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatnich dwóch lat cena transportu towarów wzrosła o 400%. Brakuje mikrochipów. W ciągu roku ceny ropy naftowej wzrosły o 168%, węgla o 288%, pszenicy o 73%. Niedobór surowców może prowadzić do głodu i niestabilności politycznej¹⁵.

Wzrost zaludnienia Ziemi i wzrost dochodów ludności zwiększają popyt na żywność, a jej podaż jest utrudniona przez złą pogodę. Według Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) od 2020 r. ceny produktów wzrosły o 60%.

Rysunek 6. Światowe ceny pszenicy, USD/tonę

Źródło: Miroshnynchenko B. Głód, inflacja, stagnacja. Dokąd zmierza światowa gospodarka i jak wpływa na to wojna na Ukrainie?. 01.06.2022. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/1/687610/>.

Katakлизmy klimatyczne od dwóch lat sprawiają, że wszyscy są odpowiedzialni za bezpieczeństwo żywnościowe w napięciu. Jednak wiele krajów świata

¹⁵ Miroshnynchenko B. Głód, inflacja, stagnacja. Dokąd zmierza światowa gospodarka i jak wpływa na to wojna na Ukrainie?. 01.06.2022. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/1/687610/> [dostęp: 01.06.2022]

myślało o możliwości głodu po inwazji Rosji na Ukrainę na pełną skalę. Armia rosyjska zablokowała ukraińskie porty i teraz 400 milionów ludzi ryzykuje brak kluczowego dostawcy zboża. Według firmy analitycznej Fitch Solutions, 30 krajów uciekło się już do ograniczenia eksportu zbóż, cukru, zbóż i mięsa. To znacznie ograniczy podaż na rynku światowym i jeszcze bardziej podniesie światowe ceny. Na ryc. 6 pokazuje wzrost światowych cen pszenicy.

Dla przykładu Egipt musi co roku importować 21 milionów ton pszenicy dla populacji liczącej 102 miliony. 86% z nich pochodziło z Federacji Rosyjskiej i Ukrainy. Z powodu ograniczeń w dostawach koszt tony pszenicy dla Egipcjan wzrósł od początku wojny z 274 do 400 USD. Do końca 2022 r. kraj będzie musiał przepłacić 1,5 mld USD¹⁶. Jeśli Egipt będzie mógł sobie na to pozwolić, Ghana, Kenia, Madagaskar, Liban, Nigeria, Erytrea, Somalia i Afganistan będą na krawędzi głodu.

Śpośród sektorów gospodarki Ukrainy najbardziej ucierpiało rolnictwo. Bitwy toczą się na polach uprawnych i farmach. Około 13% terytorium Ukrainy jest zaminowane, co komplikuje akcję siewną. Ze względu na ryzyko przedłużającej się wojny w obwodach charkowskim, ługańskim, donieckim, zaporoskim i chersońskim Ukraina może stracić 23% produkcji pszenicy, 3% kukurydzy, 21% jęczmienia i 20% nasion słonecznika. Udział Ukrainy w całkowitym chińskim imporcie mąki pszennej wynosi 44%, kukurydzy – 55%, oleju słonecznikowego – 59%¹⁷

Nie mniej czynnikiem niestabilności może być niedobór nośników energii, co wpłynie na koszty usług komunalnych i funkcjonowanie wielu branż. W 2021 r. gospodarka ożywała się, więc gaz stał się droższy. Rosja postanowiła to wykorzystać. „Gazprom” systematycznie ograniczał dostawy paliwa do krajów Unii Europejskiej i domagał się certyfikacji gazociągu „Nord Stream-2”, który miał scementować rosyjskiego monopolistę na europejskim rynku energetycznym.

Unia Europejska nie uległa szantażowi. Po odmowie certyfikacji rurociągu ceny gazu wzrosły pięciokrotnie w porównaniu do 2020 roku. Teraz tysiąc metrów sześciennych niebieskiego paliwa kosztuje około tysiąca dolarów. W efekcie ceny

¹⁶ Miroszynchenko B. Głód, inflacja, stagnacja. Dokąd zmierza światowa gospodarka i jak wpływa na to wojna na Ukrainie?. 01.06.2022. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/1/687610/> [dostęp: 01.06.2022]

¹⁷ H. Vyshlinskyi, M. Repko, Yu. Gaidai, D. Goryunov, O. Kolomiets, M. Samoiluk, Gospodarka Ukrainy w czasie wojny: ocena operacyjna, kwiecień 2022: notatka analityczna, s. 12, <https://ces.org.ua/ua-economy-in-war/> [dostęp: 23.04.2022]

hurtowe energii elektrycznej w krajach UE wzrosły od dwóch do trzech razy w ciągu niecałego roku. Rządy wydały miliardy euro na subsydiowanie taryf za energię elektryczną, aby utrzymać rentowność przedsiębiorstw. Trudna jest też sytuacja z ropą naftową. Popyt na nią powrócił do poziomu sprzed kryzysu, a jego produkcja spada z powodu znacznego ograniczenia produkcji podczas pandemii. Dzięki temu cena ropy naftowej wzrosła o 65% do 114 USD za baryłkę w ciągu roku¹⁸.

Połączenie szoków podaźowych i popytowych doprowadziło już do rekordowych wzrostów cen. W przyszłości może to grozić stagflacją, czyli stanem gospodarki, w którym ceny rosną, a spada liczba miejsc pracy i płace. Prognozy gospodarki światowej są korygowane w kierunku wyższej inflacji (3,95% do 6,2%) i niższego tempa wzrostu PKB (z 4,1% do 3,3%). Oprócz koronawirusa i wojen światową gospodarkę może uderzyć kolejny szok – stopniowy wzrost kluczowej stopy Fed, który ma miejsce w ramach walki z inflacją¹⁹. W gospodarce światowej nie ma jeszcze katastrofy. Jeśli jednak nie uda się ograniczyć inflacji, możliwa jest katastrofa.

4. Zakończenie

Z badanego materiału można dokonać następujących uogólnień:

1. Konflikt zbrojny na Ukrainie rozpoczął się aneksją Krymu i przeprowadzeniem operacji antyterrorystycznych w obwodach donieckim i ługańskim. Okres ten trwał od 2014 roku do 24 lutego 2022 roku. Charakteryzuje się wzrostem liczby osób wewnętrznie przesiedlonych i spadkiem PKB;
2. Z początkiem wojny Ukraina poniosła jeszcze większe straty, biorąc pod uwagę pandemię i klęski żywiołowe. Wojna ma charakter hybrydowy. Każda ze stron ponosi znaczne straty. Wojna dotknęła prawie wszystkie regiony Ukrainy. Dziewięć najbardziej dotkniętych regionów (obwód Charkowski, Doniecki, Kijowski, Zaporoski, Mikołajowski, Czernihowski, Sumski,

¹⁸ Miroshnychenko B. Głód, inflacja, stagnacja. Dokąd zmierza światowa gospodarka i jak wpływa na to wojna na Ukrainie?. 01.06.2022. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/1/687610/> [dostęp: 01.06.2022]

¹⁹ Miroshnychenko B. Głód, inflacja, stagnacja. Dokąd zmierza światowa gospodarka i jak wpływa na to wojna na Ukrainie?. 01.06.2022. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/1/687610/> [dostęp: 01.06.2022]

Chersoński, Ługański) wytwarza 30% PKB. Według różnych prognoz spadek PKB w 2022 r. wyniesie od -10% do -35–40% (pod warunkiem, że okupowane terytoria nie zwiększą się, a aktywna faza potrwa kilka miesięcy). Można je skontrastować z redukcją zużycia energii elektrycznej o około 35%. Źródła co najmniej 70% PKB Ukrainy pozostają mniej więcej nie naruszone. Najbardziej ucierpiało rolnictwo na Ukrainie. Walki toczą się na gruntach ornych i gospodarstwach. Około 13% terytorium Ukrainy jest zaminowane, co komplikuje akcję zasiewów. Wśród infrastruktury cywilnej zniszczeniu uległo wiele budynków i budowli, placówek oświatowych i szpitali. Od 22 marca zniszczenia obserwowane są prawie we wszystkich obwodach, z wyjątkiem obwodów Wołyńskiego, Lwowskiego, Zakarpackiego, Iwano-frankowskiego, Czernowieckiego, Tarnopolskiego i Połtawskiego. Hutnictwo straciło 30% aktywów w wyniku zniszczenia największych zakładów metalurgicznych na Ukrainie: Azowstal, MMK Iljicz, Koksownia Awdijewka, ArcelorMittal Krzywy Róg, Zaporizstal i Kametstal;

3. Ekonomiczne konsekwencje wojny na Ukrainie negatywnie wpływają na gospodarkę światową. Główne dysproporcje w rozwoju gospodarki światowej to: nie do pokonania inflacja, groźba głodu, kryzys energetyczny, groźba stagflacji, powstawanie chaosu. Większość strat ponoszą kraje słabo rozwinięte. Wśród nich są kraje afrykańskie, w których może panować głód. Dodatkowo kryzys energetyczny ma negatywny wpływ na poziom rozwoju krajów wysoko rozwiniętych. Kryzys paliwowy jest realny nie tylko dla Ukrainy, ale także dla świata. Dlatego warto zwrócić jeszcze większą uwagę na odnawialne źródła energii.

Wszystko to wpłynie negatywnie na poziom rozwoju zachodniej i wschodniej Ukrainy, wystąpią znaczne dysproporcje w rozwoju regionalnym i na świecie.

Bibliografia

1. Rybakov D. Rosja niszczy gospodarkę Ukrainy, 23.05.2022, https://zaxid.net/rosiya_ruynuye_ekonomiku_ukrayini_n1543279 [dostęp: 23.05.2022].
2. Migracja z terytoriów okupowanych: dokąd zmierzają migranci, 13.02.2017. <https://www.slovoidilo.ua/2017/02/13/infografika/suspilstvo/mihracziya-z-okupovanyx-terytorij-kudy-pryamuyut-pereselenci> [dostęp: 13.02.2017]

3. Prawie 40% przesiedleńców nie planuje powrotu do domu po zakończeniu wojny – ankietą, <https://dilo.net.ua/zhyttya/majzhe-40-pereselentsiv-ne-planuyut-povertatysya-dodomu-pislya-zavershennya-vijny-opytuvannya/> [dostęp: 16.03.2022]
4. Uchodźcy z Ukrainy: postawy i oceny (marzec 2022), <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukrainski-bizhentsi-nastroi-ta-otsinky> [dostęp: 16.03.2022]
5. Przymusowa migracja i wojna na Ukrainie (24 marca - 10 czerwca 2022), <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-berezhnya-10-chervnya-2022/> [dostęp: 16.06.2022]
6. Vyshlinskyi H., Repko M., Gaidai Yu., Goryunov D., Kolomiets O., Samoiluk M., Gospodarka Ukrainy w czasie wojny: ocena operacyjna, kwiecień 2022: notatka analityczna, <https://ces.org.ua/ua-economy-in-war/>
7. Liczba uchodźców z Ukrainy zbliżyła się do 5 milionów. 18.04.2022 <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/18/novyna/suspilstvo/kilkist-bizhencziv-ukrayiny-nablyzylas-5-miljoniv> [dostęp: 18.04.2022]
8. NBU informował o stratach ukraińskiej gospodarki od początku wojny, 22.06.2022 <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/22/novyna/ekonomika/nbu-povidomyly-pro-vtraty-ekonomiky-ukrayiny-pochatku-vijny> [dostęp: 22.06.2022]
9. Miroshnychenko B. Głód, inflacja, stagnacja. Dokąd zmierza światowa gospodarka i jak wpływa na to wojna na Ukrainie?, 01.06.2022. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/1/687610/> [dostęp: 01.06.2022]
10. Polinkevych O., *The Concept of Sustainable Business Development in Ukraine*, „Studies in a changing business environment”. Vilnius: Lietuvos ekonomikos destytojų asociacija, 2021, P. 79–85.
11. Polinkevych O., *Innowacyjny paradygmat filozofii biznesu w okresie COVID-19* [w:] Kamiński R. (red.), *Kryzys jako determinanta innowacji gospodarczych*, Poznań: PTE, 2020, s. 79–89.
12. Polinkevych O., Kamiński R., *Corporate image in behavioral marketing of business entities*, „Innovative Marketing”, 2018, Volume 14, Issue 1, [http://dx.doi.org/10.21511/im.14\(1\).2018.04](http://dx.doi.org/10.21511/im.14(1).2018.04).
13. Polinkevych O., Kamiński R., Lipych L., *Upravlinnia ekonomichno povedinkoiu pidpriiemstva v umovakh sotsialno-psykholohichnoi napruhy* [Management of economic behavior of the enterprise in conditions of socio-psychological stress], Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii Ekonomichna, 2021, Vyp. 61, S. 214–224, DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2021.61.0.6117>

14. Polinkevych O.M., *Adaptyvnyi mekhanizm upravlinnia zminamy u biznes-strukturakh v umovakh COVID-19* [Adaptive change management mechanism in business structures in the conditions of COVID-19], *Yevropeyskyi naukovyi zhurnal ekonomichnykh ta finansovykh innovatsii*. 2021. Vyp. 2 (26). DOI: <http://doi.org/10.32750/2020-0216>
15. Polinkevych O., *Ocena zaawansowania rozwoju przedsiębiorstw na Ukrainie z uwzględnieniem ekonomicznych, ekologicznych i społeczno-psychologicznych aspektów ich funkcjonowania* [w:] *Przedsiębiorstwo, gospodarka i społeczeństwo w kręgu zainteresowania ekonomistów*, red. R. Kamiński, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Poznań 2020.

